

ZAPISNIK POSTUPKA U POVODU DE DOMINISOVE KANDIDATURE ZA SENJSKOG BISKUPA

Kopija procesa i istrage provedene od strane preuzvišenog gospodina Jeronima, od grofovije Porcije, apostolskog nuncija za Gornju Njemačku, o životu, karakteru i drugim odlikama uglednog i prečasnog gospodina Markantuna de Dominisa, predloženog kandidata Njegova Carskog Veličanstva, našeg vrhovnog gospodara, za biskupsku službu u senjskoj crkvi.

* * *

Kada se prečasni gospodina Markantun de Dominis, svećenik rapske biskupije, predloženj kandidat Svetog Carskog Veličanstva za upražnjenu senjsku biskupiju u Hrvatskoj — kojoj biskupiji je priključena uprava jedne druge, naime modruške biskupije, a koja je u posljednje vrijeme pod Gracom — iz vlastite pobude pojavio pred uzvišenim gospodinom Jeronimom, od grofovije Porcije, biskupom za Jadran i apostolskim nuncijem sa statusom legata *de latere* vrhovnog oca u Kristu i božjom providnošću pape Klementa VIII. i Svete Stolice za Gornju Njemačku, te od njegova preuzvišenog gospodstva žurno zatražio da što prije o njemu pokrene istražni proces kako bi se ubrzalo njegovo unapređenje, ovaj isti preuzvišeni gospodin nuncij, želeći udovoljiti rečenomu gospodinu kandidatu i u namjeri da savjesno i vjerno ispuni svoju zadaću, pokrenuo je potrebnu istragu o životu, karakteru, naobrazbi i drugim odlikama spomenutog gospodina Markantuna, te u cilju prikupljanja dovoljnih podataka o stanju u senjskoj crkvi, u skladu s propisima izloženim* u Buli pape Grgura XIV, a sve je to učinjeno u prisutnosti samoga preuzvišenog nuncija i mene niže potpisanog bilježnika, koji smo sve te podatke primili.

U prvom redu, dakle, budući da je katolička vjera, bez koje je nemoguće udovoljiti Bogu, temelj cijele duhovne građevine, preuzvišeni nuncij se je iz tog razloga posebno temeljito želio informirati o iskrenoj katoličkoj vjeri spomenutog gospodina kandidata, pa ga je pozvao da osobno k njemu dođe.

Dana, dakle, ožujka 1600. godine ovaj isti gospodin Markantun de Dominis došao je k preuzvišenom nunciju u njegovu uobičajenu rezidenciju u Gracu i preuzvišeni ga je upitao o njegovoj vjeri. Odgovorio je da je uvijek ispovijedao i otvoreno ispovijeda vjeru koju ispovijeda Crkva, majka i učiteljica istine, te je klečeći jasnim riječima izrekao vjeroispovijest kao što niže stoji.**

* * *

Pošto je spomenuti gospodin kandidat izrekao vjeroispovijest kao gore, preuzvišeni gospodin nuncije dao je saslušati sve dolje navedene svjedoke, posebno pozvane u tu svrhu, o niže navedenim pitanjima kako o osobi samoga gospodina kandidata, tako i o stanju senjske crkve, u prisutnosti njegova preuzvišenog gospodstva i mene niže potpisanog bilježnika koji smo sve podatke zapisali.

Pitanja o osobnim karakteristikama prečasnog gospodina Markantuna de Dominisa, kandidata Njegova Carskog Veličanstva za ispražnjenu senjsku biskupiju:

1. Da li je rođen u zakonitom braku i od katoličkih roditelja?
2. Da li je navršio trideset godina?

①

* Ovdje u latinskom rukopisu nisam mogao odgonetnuti jednu riječ, pa nagađam smisao (EP).

** U rukopisu nedostaje tekst vjeroispovijesti (EP).

3. Da li je svećenik, ili barem ima već šest mjeseci da je zaređen za svećenika?

4. Da li ima stupanj doktora ili diplomu iz teologije ili crkvenog prava, ili je barem stekao javnu svjedodžbu neke akademije kojom se potvrđuje da je sposoban obučavati druge? Također: u kojim mjestima, koliko dugo i što je plodno doprinio fakultetu u kojemu je stekao titulu doktora ili svejdodžbu akademije?

5. Da li je već dugo dobro upućen u crkvene funkcije?

6. Da li ga odlikuje čistoća vjere, neporočan život, razboritost, praktičnost, i pošten glas?

7. Da li ima kakvu tjelesnu ili duševnu manu, ili postoji kakva druga crkvena zapreka njegovu unapređenju u stolnu crkvu?

8. Napokon, da li se drži sposobnim da dobro upravlja stolnom, posebice senjskom crkvom za koju je kandidiran, da li zavreduje da bude unaprijeđen na taj položaj i da li se smatra da će njegovo unapređenje koristiti istoj crkvi?

Kod svih saslušavanja svjedoka o navedenim pitanjima treba od svjedoka istovremeno zatražiti da navedu izvor svoga znanja, naime na koji način su saznali ili znaju ono što su izjavili.

Handwritten Latin text, likely a testimonial or report, mentioning names like D. d. Marcellus and D. d. Dominus.

Handwritten Latin text, possibly a signature or a specific reference, mentioning D. d. Dominus.

Dio latinskog izvornika iz kojega donosimo cjeloviti prijevod

Pitanja o stanju senjske crkve za koju je kandidiran gospodin de Dominis od strane Njegova Carskog Veličanstva, našeg vrhovnog gospodara:

1. U kojoj pokrajini leži grad Senj, kako je smješten i koje je veličine, da li je napućen i koliko otprilike ima stanovnika, pod čijom je svjetovnom vlašću?
2. Da li u Senju postoji stolna crkva, kojim svecima je posvećena, kakve je gradnje i u kojem je stanju, da li treba kakve popravke, da li u njoj ima sve što je potrebno za svete obrede?
3. Kojoj nadbiskupiji je podložna i potporna senjska crkva?
4. Kojih se svetaca tjelesa u njoj čuvaju i da li je za nju vezano kakvo čudotvorno djelo vrijedno spomena?

5. Kojih crkvenih dostojanstvenika u njoj ima i koliko; koliko ima kanonika i da li se u njoj dnevno vrši služba Božja kako se dolikuje?

6. Da li se u toj istoj crkvi obavlja dušobrižnička služba; kojih i koliko beneficija u njoj postoji osim kanoničkih; koliko donose kanoničke i druge nadarbine?

7. Koliko župnih i kolegijalnih crkava ima u gradu; koliko ima muških i ženskih samostana?

8. Da li je dijeceza velika; koje su u njoj župne crkve i koliko ih ima?

9. Da li, u Senju postoji sjemenište; koji su u njemu đaci i kako se izdržavaju?

10. Koliki je dohodak biskupskog stola, u čemu se sastoji; da li biskup uslijed svog položaja ima kakvu svjetovnu vlast; te konačno, da li u Senju postoji kuća za biskupovo stanovanje i kakva je to kuća?

U vezi s navedenim pitanjima treba svjedoke upitati o izvoru znanja.

***

Dana 22. ožujka 1600.

Pred preuzvišenog Jeronima od Porcijske grofovije, po milosti Božjoj i milosti apostolske stolice biskupa za Jadran, apostolskog nuncija i mene niže potpisanog bilježnika stupio je gospodin kapetan Nikola Spalatin iz grada i biskupije rapske, star 69 godina, te saslušan u svojstvu svjedoka u vezi s pitanjima o osobi prije spomenutog prečasnog Markantuna de Dominisa, kandidata Njegova Carskog Veličanstva za senjsku biskupiju, izjavio je slijedeće pod prisegom na Sveto pismo:

U vezi s 1. pitanjem: Da li je naime spomenuti gospodin Markantun...* — odgovorio je da se općenito drži i vjeruje da isti gospodin Markantun potječe iz zakonitog braka, pa je dakle potomak dobrih roditelja, i da tako svi na njega gledaju. Otac i majka su mu umrli, oboje su bili katolici, a tamo u njegovu zavičaju nema krivovjernika.

U vezi s 2: Da li je navršio trideset godina? — odgovorio je da sudi prema njegovu izgledu, da mu je oko četrdeset godina, jer je već počeo sijediti.

U vezi s 3: Da li je svećenik, barem od natrag šest mjeseci? — odgovorio je da je (de Dominis) svećenik i da je često bio kod njega na misi. Osim toga čuo je kako propovijeda u gradu Rabu na slavenkom i talijanskom.

U vezi s 4: Da li ima doktorat ili diplomu? — odgovorio je da drži da je spomenuti gosp. Markantun doktor i da ga smatra vrlo učenim čovjekom, ali da ne zna da li ima javnu svjedodžbu kakvog univerziteta i gdje je studirao.

U vezi s 5: Da li je već dugo dobro upućen u crkvene funkcije? — Odgovorio je da ništa ne zna osim onoga što je već rekao u odgovoru na treće pitanje, ali da ga mnogi hvale kao učena čovjeka.

U vezi s 6: Da li ga odlikuje čistoća vjere? — odgovorio je da ga smatra dobrim i primjernim katolikom, vrlo čestita, gotovo sveta života, te nadalje da je po njegovu sudu čovjek vrlo razborit i obdaren praktičnim smislom.

U vezi sa 7: Da li ima kakvu tjelesnu ili duševnu manu, ili postoji kakva druga crkvena zapreka? — odgovorio je da ne zna ni za kakvu manu ili crkvenu zapreku; naprotiv, drži da je izvrstan.

U vezi s 8: Najposlije, da li ga smatra sposobnim... — odgovorio je da ga, budući da je čestitog porijekla i duboke učenosti, te prilično neporočna i primjerna života, smatra vrlo podesnim i dostojnim, dapače da je iz tog razloga prvorazredan u gore rečenome, te da tako na njega gledaju i podređeni, koji su inače prilično sirov i lijen svijet.

* Pisar je u zapisniku, da prištedi na vremenu, skraćivao pitanja, a ponekad je zapisao samo nekoliko početnih riječi, kao ovdje (EP).

Na pitanje odakle spomenuto znade, odgovorio je da mu je poznato sve što je gore ustvrdio, jer potječe iz iste domovine i grada; također je isto čuo od mnogih drugih, a i općenito se uzima da je onako kao što je gore rečeno.

U vezi s pitanjima o stanju senjske crkve.

U vezi s 1. pitanjem: U kojoj je pokrajini grad Senj? — odgovorio je da se nalazi u kraljevstvu Dalmacije, dandanas već odayna u sklopu Hrvatskog kraljevstva; da leži u najužem kraju udoline i vrlo je teško dostupan s morske strane; da ima tvrđavu* na brdu koja dominira gradom time što se iz nje može gađati lumbardama i strelicama; da je grad dosta malen, no da je u starini bio prilično poznat i na glasu zbog vojnika najamnika i trgovaca; da ima nestalno, nepostojano stanovništvo, koje ne broji tisuću duša, i koje koristi svaku ratnu priliku da navali na Turke i pohara njihov teritorij, te za vrijeme grad potpuno opusti, da bi se zatim opet napučio do iduće slične zgrade. S obzirom na svjetovnu vlast grad stoji pod carem kao kraljem Ugarske.**

U vezi s 2: Da li u Senju postoji stolna crkva? — odgovorio je da u gradu postoji stolna crkva, izgrađena u starinskom stilu, ali da ne zna kojem svecu je posvećena, možda Blaženoj Djevici; da nije osobite veličine, pače je malena, ima prostrano groblje, također ima prilično lijepe liturgijske predmete i sve što je nužno za bogoštovlje; da sve to ponajviše potječe od milodara i poklona senjskih vojnika, koji uvijek nešto doprinesu i daruju crkvi kad se vrate sa svojih haračkih pohoda na neprijatelja.

U vezi s 3: Kojoj nadbiskupiji... — odgovorio je da nije siguran pod kojom je nadbiskupijom ta crkva.

U vezi s 4: Koja tjelesa svetca... — odgovorio je da ništa ne zna o tjelesima svetaca.

U vezi s 5: Kojih i koliko ima crkvenih dostojanstvenika? — odgovorio je da nije siguran o broju kanonika, ali da misli da je tamo jedan biskupski vikar, jedan arhiđakon i drugi kanonici koji vrše službu Božju ponjaviše na ilirskom jeziku, i to prilično revno svakoga dana, jer je onaj narod vrlo pobožan i privržen i čuva stare nabožne običaje, te često imaju razne molitve i procesije u skladu s dobom godine.

U vezi sa 6: Da li se u spomenutoj crkvi obavlja dušobrižnička služba? — odgovorio je da misli da se u stolnoj crkvi vrši dušobrižnička služba, jer je o Uskrsu i Božiću tamo vidio velik broj pričesnika, ali da ne zna koliko prihoda to donosi crkvi.

U vezi sa 7: Koje župne crkve postoje u gradu? — odgovorio je da misli da u gradu ne postoji druga župa, ali da postoji jedan samostan franjevac minorita strogoredaca i jedan samostan franjevac konventualaca, a da je jedan samostan izvan grada razvaljen uslijed opasnosti od Turaka.

U vezi s 8: Da li je biskupija velika? — odgovorio je da je izvan grada Senja sve razoreno, da u tom području nema ni živine ni čeljadi, da je sve opustošeno uslijed turskih pohoda; te da iz gradova Otočca i Brinja, koji su udaljeni od Senja pola dana hoda, svi tamošnji stanovnici dolaze u Senj na ispovijed i pričest.

U vezi s 9: Da li u Senju postoji sjemenište? — odgovorio je da ne zna.

U vezi s 10: Koliki su prihodi biskupskog stola? — odgovorio je da je senjskoj biskupiji pripojena vrlo stara modruška biskupija, da je grad Modruš udaljen od Senja jedan dan hoda i da je već opustošen od Turaka, te da je u starini pripadao gospodi Frankopanima; a modruška biskupija ima stanovite prihode u Vinodolu, koji dosižu četiri stotine dukata i da te prihode sada obično daju senjskom biskupu, jer on inače ništa ne dobiva u ljetini iz samoga Senja osim dvanaest talira, te da pored toga ima u gradu Rijeci dvjesto florina, koji iz-

* Rijječ je o tvrdavi Nehaj, koja je podignuta 1558. (EP).

** Car Rudolf II. koji je stolovao u Pragu imao je također titulu ugarsko-hrvatskog kralja (EP).

nos mu u svojoj darežljivosti i dobroti doznačuju prejasni nadvojvode austrijski, kao što to sada čini Prejasni Nadvojvoda Ferdinand. Biskup međutim nema svjetovnu jurisdikciju. Ima prilično prikladnu kuću spojenu sa stolnom crkvom u gradu Senju.

Na pitanje odakle sve to znađe, rekao je da je često bio u gradu Senju i da je prije nekoliko godina, kad je služio u vojsci, imao prilike tamo boraviti po tri ili četiri dana, jer je tada bio od cara postavljen za zapovjednika kule i tvrđave u Otočcu; osim toga služio je mnogo godina kao vojnik i kapetan u Hrvatskoj, te je dijelom sâm vidio a dijelom čuo od mnogih ljudi sve onako kao što je prije kazao i ispričevio.

***

Dana 23. ožujka 1600.

Pred preuzvišenog gospodina Jeronima od Porcijske grofovije, biskupa za Jadrani i apostolskog nuncija za Gornju Njemačku i mene niže potpisanog bilježnika stupio je presvijetli gospodin Franjo Clarius, doktor crkvenog i građanskog prava, savjetnik prejasnog nadvojvode austrijskog Ferdinanda, star oko 35 godina, te saslušan u vezi s pitanjima o osobi prije spomenutog gosp. de Dominisa, kandidata Njegova Carskog Veličanstva za Senjsku biskupiju; izjavio je slijedeće pod prisegom na Sveto pismo:

U vezi s 1. pitanjem: Da li je iz zakonitog braka? — odgovorio je da po onome što je čuo od raznih osoba i sâm vidio iz nekih pisama upućenih obitelji de Dominis proizlazi bez sumnje da je (de Dominis) rođen u zakonitom braku, da potječe od katoličkih roditelja, jer krivovjericima nije dopušten pristup u onu zemlju.

U vezi s 2: Da li je navršio trideset godina? — odgovorio je da je, s obzirom da ima 15 godina kako ga je upoznao za vrijeme svog studija prava u Padovi, nemoguće drugačije zaključiti nego da ima više od trideset godina, a možda je dostigao četrdesetu.

U vezi s 3: Da li je svećenik, barem... — odgovorio je da je prisustvovao njegovim misama u njegovu rodnom kraju.

U vezi s 4: Da li ima doktorat ili diplomu? — odgovorio je da ne može ništa pouzdano reći o nekom doktoratu ili akademskom stupnju stečenom od kakvog sveučilišta, ali da je prisustvovao njegovim javnim predavanjima u Padovi, gdje je (de Dominis) predavao filozofiju te je uvijek uživao glas čovjeka pogodnog i sposobnog da podučava druge, kao što se to uostalom moglo vidjeti iz njegova govora i razlaganja.

U vezi s 5: Da li je već dugo dobro upućen u crkvene funkcije? — odgovorio je da je u posljednje tri godine imao priliku konstatirati da posjeduje veliku praksu u pogledu crkvenih funkcija i drugih dužnosti koje nužno obavlja u crkvene osobe.

U vezi sa 6: Da li ga odlikuje čistoća vjere, neporočan život, razboritost? — odgovorio je da, što se tiče čistoće vjere, u to ne može biti nikakve sumnje; u pogledu pak neporočnog života i poštenog glasa da znađe da se (de Dominis) tako temeljito opravdao od nekih kleveta svojih protivnika, kako u carskom dvoru tako pred prejasnim nadvojvodom Ferdinandom, da je čistoća njegove nevinosti izašla jasno na vidjelo, te da mu je to poznato jer je sve to vidio iz pisanih izjava podnesenih tim samim prinčevima.

U vezi sa 7: Da li ima kakvu tjelesnu, ili duševnu... — odgovorio je da je, što se tiče tjelesnih mana, jasno iz njegova izgleda, a da također znađe iz osobnog druženja s njim, da ne trpi ni od kakvog fizičkog defekta, a da, u pogledu duševnih mana, ne zna ni za što što bi moglo biti prepreka njegovu unapređenju na položaj prelata.

U vezi s 8: Napokon, da li ga drži sposobnim da dobro upravlja stolnom crkvom, posebice senjskom? — odgovorio je da znađe ne samo da je sposoban da upravlja katedralom, nego da njom upravlja vrlo dobro i uspješno, te drži da je za taj položaj u senjskoj crkvi jedva moguće naći prikladnijeg čovjeka.

Na pitanje odakle sve to znade, izjavio je da je sve što je prije rekao zasnovano na njegovu poznanstvu i druženju sa spomenutim gospodinom Markantunom de Dominisom.

***

Dana 24. ožujka 1600.

Pred preuzvišenog gospodina Jeronima od Porcijske grofovije, biskupa za Jadran i apostolskog nuncija i mene niže potpisanog bilježnika stupio je prečasni otac u Kristu magistar Aurelije a Pergola, provincijal reda sv. Augustina Pustinjaka, star 49 godina, te saslušan u vezi s pitanjima o osobi prije spomenutog gosp. de Dominisa, kandidata Njegova Carskog Veličanstva za senjsku biskupiju, izjavio je slijedeće pod prisegom na Sveto pismo.

U vezi s 1. pitanjem: Da li je iz zakonitog braka? — odgovorio je da ne može reći zasigurno i iz sigurnog znanja, ali da je čuo od vrlo vjerodostojne osobe koja potječe iz istog kraja odakle je gosp. Markantun de Dominis, da je ovaj rođen u zakonitom braku i da potječe od katoličkih roditelja.

U vezi s 2: Da li je navršio trideset godina? — odgovorio je da misli da je dapače prešao četrdesetu, kako mu se vidi po licu i cijeloj vanjštini.

U vezi s 3: Da li je svećenik, barem od prije šest mjeseci? — odgovorio je da je svećenik i da je kod njega često bio na misi, kako u gradu Rijeci tako ovdje u Gracu.

U vezi s 4: Da li ima doktorat ili diplomu iz teologije? — odgovorio je da ne zna zasigurno da li ima neki akademski stupanj ili magistarsku diplomu, ali kako je čuo od gosp. doktora Ivana-Krstitelja Clarius-a i brata, isti gosp. Markantun de Dominis javno je naučavao filozofiju i držao javna predavanja u Padovi i da su oni obojica prisustvovali tim predavanjima; štoviše, primijetio je iz razgovora s njim da je prilično duboko učen čovjek; najposlije, čuo je kako također vrlo svrsishodno i naobraženo propovijeda na talijanskom u gradu Rijeci.

U vezi s 5: Da li je već dugo dobro upućen u crkvene funkcije? — odgovorio je da drži i smatra da je izvrsno verziran u crkvenim funkcijama, da to zaključuje po njegovim vlastitim riječima, jer se iz razgovora s njim i sličnim stvarima vidi da on sasvim primjerenom sudi i rasuđuje o crkvenim funkcijama i svemu što spada na dužnosti prelata.

U vezi sa 6: Da li ga odlikuje čistoća vjere, neporočan život? — odgovorio je da nema nikakvih ograda, još manje sumnji, što se tiče čistoće vjere, a isto tako u pogledu neporočnog života, te o njemu ima najbolje mišljenje, kao što je on uostalom općenito gledan među ljudima u onoj zemlji.

U vezi sa 7: Da li ima kakvu tjelesnu ili duševnu manu? — odgovorio je da ništa nije primijetio ili čuo o kakvoj mani ili zapreci, još manje o nekom defektu koji bi stajao na putu njegovu unapređenju na položaj crkvenog prelata.

U vezi s 8: Najposlije da li smatra da je sposoban da dobro upravlja stolnom crkvom? — odgovorio je da ga drži takvim i da ga smatra prikladnim iz razloga koje je naveo; također je mišljenja da će biti koristan senjskoj biskupiji i Crkvi.

Na pitanje odakle sve spomenuto znade, odgovorio je da sve što je gore rekao znade i črpe iz trogodišnjeg poznanstva i prijateljstva s često spomenutim de Dominisom, osobito u gradu Rijeci, koji nije daleko od senjske biskupije, a da također sve gore rečeno zaključuje iz onoga što je čuo od drugih, koji ga bolje poznaju.

***

Dana 24. ožujka 1600.

Pred preslavnog i preuzvišenog gospodina Jeronima od Porcijske grofovije, biskupa za Jadran, apostolskog nuncija, i mene niže potpisanog bilježnika

stupio je plemeniti Ivan de Dominis, star oko 20 godina, te saslušan u vezi s pitanjima o stanju senjske crkve za koju je kandidiran od Nj. Carskog Veličanstva gore spomenuti gosp. Markantun de Dominis, izjavio je slijedeće pod prisegom na Sveto pismo.

U vezi s 1. pitanjem: U kojoj je pokrajini grad Senj? — odgovorio je da je u Slavoniji, odnosno Hrvatskoj*, blizu mora; da sâm grad leži na ravnini, da ina tvrđavu na brdu, te da u opsegu nema ni talijansku milju**, ima oko osamstotina obitelji ili ognjišta i gusto je napučen. U pogledu civilne vlasti grad stoji pod carem.

U vezi s 2: Da li u Senju postoji stolna crkva? — odgovorio je da ima katedrala posvećena sv. Mariji, pristojne veličine i prilično stara; dio krova i kor su ruševni ima već dvije godine i zahtijevaju stanovite popravke. U njoj je istina posude od srebra, ali prilično staro i raspuklo; ima također sav potreban pribor za vršenje službe božje, ali je sve staro.

U vezi s 3: Pod kojom je nadbiskupijom? — odgovorio je da je senjska biskupija pod splitskom nadbiskupijom.

U vezi s 4: Koja su tjelesa svetaca u njoj pokopana? — odgovorio je da ništa zasigurno ne može reći o tjelesima svetaca ili relikvijama u toj crkvi.

U vezi s 5: Kakvih i koliko ima u njoj dostojanstvenika? — odgovorio je da ima sedam ili osam kanonika, među njima jedan arhiđakon, jedan drugi je arhiprezbiter, a jedan predstojnik, da oni vrše službu božju, odnosno čitaju misu svakog dana, ali da se večernjica ne pjeva svakodnevno.

U vezi sa 6: Da li se u rečenoj crkvi obavlja dušobrižnička služba? — odgovorio je da se u toj crkvi obavlja dušobrižnička služba i da ju obavljaju ti isti kanonici, ali da to uglavnom spada u nadležnost arhiprezbitera. Prihodi kanoničkog položaja, uključujući sigurne i nesigurne prihode, ne penju se do sume od pedeset ili šezdeset dukata.

U vezi sa 7: Koliko župnih crkava ima u gradu? — odgovorio je da nema druge župne crkve osim katedrale. Ima dva samostana, jedan franjevac strogo redaca, drugi dominikanaca.

U vezi s 8: Da li je biskupija velika i koje su u njoj crkve i koliko ih ima? — odgovorio je da osim grada Senja jedva još ima koje mjesto koje potpada pod biskupiju; međutim, tri utvrđena grada: Otočac, Brinje i Prozor, koji su, kažu u starini pripadali modruškoj biskupiji, sada već podliježu senjskoj biskupiji, jer njihovi stanovnici obično primaju sakramente i drugo slično od senjskog biskupa.

U vezi s 9: Da li u Senju postoji sjemenište? — odgovorio je da nema nikakva sjemeništa.

U vezi s 10: Koliki su prihodi biskupskog stola? — odgovorio je da su prihodi prilično slabi i da je zemlja odakle prihodi dolaze većinom zaposjednuta od Turaka; međutim, od onoga što je oko grada prihodi iznose oko 20 dukata, te k tome grad Rijeka daje jednu desetinu u vrijednosti od oko 200 dukata. Dandanas je zbog oskudnosti prihoda uprava modruške biskupije pripojena senjskoj. Grad Modruš je, kako kažu, opustošen i razoren i tamo nema nikakve civilne vlasti. Uz katedralu u Senju postoji biskupska kuća koja je prilično stara i prijeti da se sruši, tako da ne samo crkva nego i biskupov dom zahtijevaju velike popravke.

Na pitanje odakle navedeno znade, rekao je da je proboravio nekoliko mjeseci u onome gradu, dok je živio njegov stric biskup koji je nedavno umro, te da je sve što je rekao dijelom sam vidio, a dijelom čuo od drugih.

* In finibus Sclavoniae seu Croatiae. Naziv Sclavonia, Croatia i Dalmatia rabe se sinonimno u rukopisu (EP).

** Jedna talijanska milja ima 1851,85 metara (EP).

Istoga dana

Pred iste osobe kao gore stupio je Otac Petar Cusics iz grada Rijeke, star 27 godina, svećenik, član reda sv. Augustina Pustinjaka, te saslušan u vezi s pitanjima o stanju senjske crkve, izjavio je slijedeće pod prisegom na Sveto pismo.

U vezi s 1. pitanjem: U kojoj je pokrajini grad Senj? — odgovorio je da je u Dalmaciji, da je kod mora i da leži na ravnini pod brdom; da u opsegu ima više od pola talijanske milje; da ima oko šest stotina ognjišta ili obitelji, te da je prilično gusto napučen. Svjetovnu jurisdikaciju nad gradom ima car.

U vezi s 2: Da li u Senju postoji crkva...? — odgovorio je da u Senju postoji stolna crkva pristojne veličine, ali prilično stara i postoji opasnost da se sruši; posvećena je Blaženoj Djevici, i zatijeva velike popravke; ima prilično lijepe liturgijske predmete za svete obrede.

U vezi s 3: Pod kojom je nadbiskupijom? — odgovorio je da je podložna splitskom nadbiskupu.

U vezi s 4: Koja tjelesa svetaca...? — odgovorio je da u crkvi nisu pokopani nikakvi sveci, niti su za nju vezana kakva čudesa svetaca.

U vezi s 5: Koji i koliko dostojanstvenika? — odgovorio je da ima jedan arhidakon, jedan arhiprezbiter i jedan predstojnik, te drugi kanonici, usve sedam ili osam. Oni pjevaju mise na svetačke dane ponajviše na hrvatskom (ilirskom) jeziku, no ima jedan ili dvojica koji služe misu latinskim jezikom i obredom.

U vezi s 6: Da li se u rečenoj crkvi obavlja dušobrižnička služba? — odgovorio je da dušobrižničku službu obavlja arhiprezbiter, ali da ne zna o drugim beneficijama osim kanoničkih, te da se prihodi kanoničkog položaja jedva penju na pedeset dukata.

U vezi sa 7: Koliko ima župnih crkava? — odgovorio je da nema druge župe, ali da postoje dva samostana, jedan franjevac strogoredaca, drugi dominikanaca.

U vezi s 8: Da li je biskupija velika, te koje i koliko...? — odgovorio je da jedva i postoji dijeceza osim gradova Otočca i Brinja. Sve ostalo je okupirano od Turaka.

U vezi s 9: Da li u Senju postoji sjemenište? — odgovorio je da tamo nema ni sjemeništa ni škole.

U vezi s 10: Koliki su prihodi biskupskog stola? — odgovorio je da su prihodi iz senjske biskupije maleni, ali da ima nekih prihoda iz mjesta koje se zove Vinodol, i koji zapravo pripadaju modruškoj biskupiji. Prihodi su odatle u vinu i u žitu. Biskupija ima također jednu desetinu u gradu Rijeci; ta desetina je dana na zakup za iznos od 200 talira. Osim toga prima 100 florina od nadvojvode Ferdinanda; tako da sve u svemu prihodi mogu iznositi 800 florina, već prema tome kakva je godina. Biskup nema svjetovnu jurisdikciju. Ima kuću spoјenu sa stolnom crkvom; no kuća je u lošem stanju i prijeti opasnost da se sruši.

Na pitanje odakle sve gornje znade, odgovorio je da sve to zna jer je bio i živio u Senju nekoliko godina kod otaca franjevaca.

***

Istoga dana

Pred iste osobe kao gore stupio je presvijetli gospodin Andrija Ziren iz Gorice u akvilejskoj biskupiji, tajnik Prejasnog Nadvojvode u vrhovnoj državnoj vladi, star 35 godina, te saslušan u vezi s pitanjima o osobi gosp. Markantuna de Dominisa, kandidata Njegova Carskog Veličanstva za senjsku biskupiju, izjavio je slijedeće pod prisegom na Sveto pismo.

U vezi s 1. pitanjem: Da li je iz zakonitog braka? — odgovorio je da nije poznao njegove roditelje, ali da je bio u gradu Rabu i da ga je tamo upoznao kao svog suučenika u domu njegova strica, gdje je isti gosp. Markantun

dobio školsku naobrazbu, te ga je smatrao zakonitim, kao što je uostalom uvijek bio tako smatran, te također drži da potječe od katoličkih roditelja, jer u onom kraju nije dopušten pristup krivovjericima, niti ih tamo ima. U vezi s 2: Da li je navršio trideset godina? — odgovorio je da misli da je prevalio trideset i petu, i da se bliži četrdesetju.

U vezi s 3: Da li je svećenik, barem od prije šest mjeseci? — odgovorio je da je prije nekoliko mjeseci prisustvovao njegovim obredima i misama.

U vezi s 4: Da li ima doktorat ili diplomu? — odgovorio je da ne zna da li ima doktorat, ali da je čuo da je u Padovi naučavao i predavao filozofiju, te također posjeduje neke matematičke naprave koje je on projektirao i izradio.

U vezi s 5: Da li je već dugo dobro upućen u crkvene funkcije? — odgovorio je da misli i zaključuje iz njegova govora i razgovora da je u sve dobro upućen, budući da je katolik već mnogo godina.

U vezi sa 6: Da li ga odlikuje čistoća vjere, neporočan život, razboritost? — odgovorio je da je u pogledu vjere u svemu savršen, te da je izvršnog karaktera i glasa; da je sve to mogao ustanoviti na slijedeći način: prije nekoliko mjeseci se dogodilo da su protiv njega bile učinjene neke pritužbe i podnesene Prejasnom Knezu, no te pritužbe (premda je po dekretu i zapovijedi Kneza bila provedena istraga preko povjerenika imenovanih u gradu Senju) nisu mogle biti dokazane ili na bilo koji način potvrđene, pa se tako čini da su potekle iz zavisti i suparničkog jala, te sama ta činjenica pokazuje da je on čovjek krajnje razborit i da se vrlo dobro razumije u svoj posao.

U vezi sa 7: Da li ima kakvu tjelesnu ili duševnu manu, ili postoji kakva druga crkvena zapreka? — odgovorio je da nije mogao primijetiti nikakvu tjelesnu niti duševnu manu; ništa što bi moglo činiti crkvenu zapreku, koja bi priječila da bude unaprijeđen u neku stolnu crkvu.

U vezi s 8: Da li ga najposlije smatra sposobnim...? — odgovorio je da po njegovu sudu i mišljenju cijeni i drži da je rečeni gosp. Markantun prikladan i sposoban da upravlja senjskom crkvom, te također smatra da će ovo unapređenje biti dobro za onu biskupiju, ne samo zato jer sâm gosp. Markantun potječe iz istog naroda i govori istim jezikom, tako da može s njima raditi i podređene ispravljati, nego također jer su mu običaji tamošnjeg naroda dobro poznati, pa će se moći i znati vrlo dobro prilagoditi prilikama.

Na pitanje odakle sve navedeno znade, odgovorio je da mu je sve što je rekao poznato, jer u onoj zemlji ima neke rođake po krvi i druge srodnike, osobito u gradu Rabu, gdje je proveo nekoliko godina kao đak u školi, pa je u to vrijeme upoznao rečenoga gosp. Markantuna, a zatim ga je čuo i promatrao u zrelijoj dobi u Padovi prije nekoliko godina; najposlije ovdje u Gracu također je imao priliku biti s njim u radnom dodiru. Pored toga bio je u gradu Senju i ima stanovito znanje i iskustvo o onom narodu i kraju.

U vezi s pitanjima o stanju senjske crkve.

U vezi s 1. pitanjem: U kojoj je pokrajini grad Senj? — odgovorio je da je u Dalmaciji; leži kod mora podno brda, ali na ravnini; ima više od pola talijanske milje u opsegu; ima oko osamstotina ognjišta ili obitelji, vrlo je gusto napučen i ima više od tisuću duša. U pogledu svjetovne vlasti grad je podređen caru kao kralju Ugarske i Dalmacije.

U vezi s 2: Da li u Senju postoji stolna crkva? — odgovorio je da postoji prilično prostrana stolna crkva podignuta u starini; ima na nekim mjestima pukotine, koje prijetu orušavanjem; zvonik i zvona su iste građevne strukture i starine, te zahtijevaju stanovite popravke. Drži, međutim, da u njoj postoji sve što je potrebno za službu božju.

U vezi s 3: Pod kojom je nadbiskupijom? — odgovorio je da misli da je pod splitskim nadbiskupom.

U vezi s 4: Koja su tjelesa svetaca u njoj pokopana? — odgovorio je da ništa ne može definitivno reći o tjelesima svetaca koja u njoj počivaju, niti o čudesima.

U vezi s 5: Koji su i koliko u njoj ima dostojanstvenika? — odgovorio je da ne može točno reći koliko ih ima, ali da znade da duhovnici pjevaju službu božju i propisane molitve.

U vezi sa 6: Da li u rečenoj crkvi...? — odgovorio je da se tamo obavlja dušobrižnička služba, ali da ništa drugo ne može sigurno reći o drugim beneficijama osim kanoničkih.

U vezi sa 7: Koliko ima župnih crkava? — odgovorio je da nema drugih župnih crkava; postoje međutim dva muška samostana.

U vezi s 8: Da li je biskupija velika? — odgovorio je da ne misli da je ta biskupija vrlo velika, jer je veći njezin dio prema Lici zaposjednut od Turaka, naime dio koji leži s one strane planine koja se nadvija nad gradom Senjom.

U vezi s 9: Da li u Senju postoji sjemenište? — odgovorio je da nema nikakva sjemeništa.

U vezi s 10: Koliki su prihodi biskupskog stola? — odgovorio je da biskup obično prima neku desetinu u žitu i vinu u gradu Rijeci, te još kao ispomoć stotinu florina od Prejasnog Nadvojvode Ferdinanda; no tokom dugo godina što ima da je na dvoru primijetio je da senjski biskupi primaju prihode koji su preostali od opustošene i gotovo zamrle modruške biskupije. Ne misli, međutim, da prihodi, računajući ih sve zajedno, sežu do tisuću florina; no znade da biskupija ima kuću tik uz stolnu crkvu za stanovanje biskupa; prilično dolična kuća, kao što je čuo.

Na pitanje odakle spomenuto znade, odgovorio je da to znade dijelom jer je sam bio u onom kraju, posebice u Senju, a dijelom je čuo od drugih.

***

Istoga dana

Pred iste osobe kao gore stupio je presvjetli gospodin Ivan-Krstitelj Clarius, liječnik Prejasnog Nadvojvode Ferdinanda, star... godina,* te saslušan u vezi s pitanjima o osobi spomenutog gosp. Markantuna de Dominisa, kandidata Njegova Carskog Veličanstva za senjsku biskupiju, izjavio je slijedeće pod prisegom na Sveto pismo.

Upitan u vezi s 1. pitanjem: Da li je iz zakonitog braka? — odgovorio je da smatra da je zakonit i da je rođen u zakonitom braku, te da to također na drugi način zaključuje iz izvještaja i pripovijedanja jednog patricija iz grada Raba, a to je najposlije i opće uvjerenje; slično drži i može ustvrditi u vezi s religijom i vjerom njegovih roditelja, jer je poznavao neke rođake rečenoga kandidata, te je također poznavao biskupa, koji je bio iz iste obitelji.

U vezi s 2: Da li je navršio trideset godina? — odgovorio je da misli da je rođen otprilike prije četrdeset godina, a pozna ga po istom fizičkom izgledu već deset godina.

U vezi s 3: Da li je svećenik, barem od prije šest mjeseci? — odgovorio je da ima već nekoliko godina kako ide na njegove obrede i mise.

U vezi s 4: Da li ima doktorat ili diplomu: — odgovorio je da ne može ništa sigurno reći o nekom doktoratu, ali ga je međutim upoznao dok je (de Dominis) u Padovi predavao i javno naučavao filozofiju, te su ga svi koji su ga čuli i znali smatrali duboko učenim i obrazovanim čovjekom. Također ga je slušao kako predaje matematiku, i najposlije u Rimu i drugim mjestima, gdje je vrlo često raspravljao i razglabao filozofska pitanja; također da je uvijek imao priliku čuti kako govori i raspravlja na vrlo učen način. K tome je čitao njegove spise i sastave kako o čudorednim i matematičkim, tako o prirodno-znanstvenim pitanjima, osobito o knjizi o duši,** što je on sve istumačio na zadivljujući način.

* U rukopisu je ostavljeno prazno mjesto gdje je trebao biti broj godina (EP).

** Riječ je, čini se, o Aristotelovoj raspravi *De anima* (EP).

Rekao je nadalje da znade ne samo da je vješt i gotovo perfektan u prije navedenim strukama, nego također da ima smisla za probleme praktične naravi, i to u tolikoj mjeri da je u Padovi, u nekim stvarima koje je teško izgledati i utišati, te u nekim drugim slučajevima gdje je bila potrebna duhovna potpora i utjeha, na upravo divan način pomogao drugima i zadovoljio mnoge.

U vezi s 5: Da li je već dugo dobro upućen u crkvene funkcije? — odgovorio je da smatra da je prilično dobro upućen u crkvene funkcije, budući da je već mnogo godina crkvena osoba, te također jer je često vidio kako se druge vjerske osobe s njim konzultiraju o crkvenim stvarima; osim toga često ga je čuo u nekoj akademiji razglabati o crkvenim stvarima s velikim naukom i pobožnošću.

U vezi sa 6: Da li ga odlikuje čistoća vjere, neporočan život? — odgovorio je da ga drži savršenim katolikom, prilično primjerna života, vrlo obdarenim razboritošću i praktičnim smislom te, kao što je prije rečeno, ima prilično ujednačen temperament i sposoban je da se prilagodi novim problemima.

U vezi sa 7: Da li ima kakvu tjelesnu ili duševnu manu? — odgovorio je da tokom mnogih godina što ga je intimno poznavao nije ustanovio na njemu nikakvu tjelesnu manu ili defekt, koji bi mogli biti zapreka njegovu unapređenju u stolnu crkvu; a i da postoji kakva mana, to mu ne bi trebalo maškoditi; da to može reći na osnovu dugog poznanstva koje je imao s njim i njegovim rođacima i zemljacima.

U vezi s 8: Da li ga najposlije smatra sposobnim da dobro...? — odgovorio je da smatra ne samo da je prikladan i sposoban da upravlja senjskom biskupijom, nego štoviše da crkvom vrlo dobro i vrlo uspješno vlada, i to zbog vrlina i duševnih darova, koje je u njemu sâm spoznao tijekom dugih godina druženja i poznanstva, a o kojima je također čuo od mnogih drugih doktora i čestitih ljudi. Također misli da će biti od velike koristi za onaj narod i ljude da imaju njega za biskupa i pastira, ne samo zbog nauka i pobožnosti nego također zbog njegova znanja jezika, osobito slavenskog i talijanskog, na kojima on inače izvršno propovijeda, te stoga jer iz razgovora s njim razabire da živo želi u tome pomoći onaj pokrajini.

Na pitanje odakle sve spomenuto znade, odgovorio je da je sve to mogao reći i istinito ustvrditi stoga jer se s njim znade već desetak godina i prilično ga blisko poznaje, te također na osnovu onoga što je čuo od njegove rodbine, prijatelja i drugih ljudi koji ga poznaju.

Iz latinskog originala preveo Edo Pivčević